

3. Старєва А.М. Теоретичні та практичні основи освіти дорослих. /А.М. Старєва // Наукові праці. – К.; Том 50. Випуск 37 – с. 107 -108
4. Махлин М.Д. Образование взрослых как предмет исследования// Magister. – 2000. – № 4. – С. 46-52.

Березанська Юлія Анатоліївна. Роль освіти дорослих в умовах сучасного соціуму

У статті визначаються основні складові ролі освіти у сучасному суспільстві. Характеризуються концептуальні положення про освіту дорослих як про базову складову рівномірного розвитку всього суспільства. А також про необхідність підготовки когнітивних працівників, які працюють зі знаннями та інформацією.

Ключові слова: концепція неперервної освіти, мас-медійний вимір, освітньо-науковий вимір, освітня політика, андрагогіка.

Berezanska Y. The role of adult education in modern society

The article identifies the main components of the role of education in modern society. Conceptual provisions on adult education as a basic component of the balanced development of society as a whole are characterized. And also about the need to train cognitive workers who work with knowledge and information

Keywords: concept of continuing education, mass media dimension, educational-scientific dimension, educational policy, andragogy

УДК 378

БОРОДЕНКО О.С.,

магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогіка вищої школи),

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ І РИНОК ПРАЦІ

Актуальність проблеми. Індустріалізовані країни серед переліку стратегічних цілей розвитку давно ставлять на меті зберегти зайнятість людей, яким більше 50-ти років. Навіть не просто зберегти, а і розширити тривалість трудової діяльності загалом. Таке стратегічне планування обумовлене змінами в демографічній ситуації, а саме, за даними прогнозів ООН, за останні 50 років збільшилась тривалість життя одночасно зі зниженням народжуваності, що стало причиною досить великої частки літніх людей в суспільстві. Також прогнозовано, що частка людей, старших за 65 років, у розвинених країнах до 2050 року збільшиться до 26% від усього населення. Країни Західної Європи очікують зростання відсотку зрілого населення аж до 40%.

Така ситуація у демографічній структурі вимагає швидкого економічного розвитку суспільства, а саме знаходження рішень, які б допомогли підвищити зайнятість населення віком від 50 до 65 років. Розвинуті країни вже акумулюють та активно запроваджують такі рішення в життя.

Якщо говорити про Україну, можна відзначити, що процес «старіння населення» також відбувається, але додатково ще накладаються несприятливі суспільні явища, які погіршують соціальне становище такої групи людей, що в результаті веде до майже повного виключення їх зі сфер культурного, економічного та соціального життя. Як прогнозує Інститут демографії та соціальних досліджень Національної академії наук, до 2025 року співвідношення пенсіонерів та працюючого населення складе 50%, а вже 2050 року очікується збільшення кількості непрацюючої частки населення аж до 76%. (1)

Саме дослідження досвіду розвинених країн у залученні частини літнього населення до ринку праці допоможе віднайти успішні рішення, реалізація яких призведе до більш позитивних прогнозів в Україні стосовно активної зайнятості людей літнього віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна активність літніх вікових груп населення є об'єктом дослідження таких українських науковців, як І. Гнибіденко, Н. Анішина, Т. Кір'ян, В. Куценко, М. Папієв та ін. Варто зазначити, що дослідження проводяться в сфері трудового потенціалу та в системі пенсійного забезпечення, але саме розширеного вивчення трудової активності людей літнього віку та можливого трудового потенціалу цих груп українські вчені не проводили.

Зарубіжні дослідження розкривають саме індивідуальні рішення літніх людей активно продовжувати свою трудову активність в розрізі пенсійної системи. Серед науковців, що вивчають ці питання, варто виділити таких як Д. Блау, Дж. Квін, Г. Бурлас, О. Мітчел, Р. Моффіт. Окрім власне індивідуального рішення працювати в пенсійному віці, ці вчені також комплексно досліджують цілий ряд факторів, таких як стан фізичного здоров'я особи, сімейний стан, розмір державного пенсійного

забезпечення, що дозволяє більш точно компанувати статистичні дані і прогнозувати подальший розвиток економіки таким чином, щоб створити макисмально сприятливі умови для продовження трудової активності громадянами старшого віку.

Метою статті є вивчення різних підходів зарубіжних країн в політиці розширення зайнятості людей пенсійного віку та обґрунтування можливих шляхів регулювання трудової активності шляхом модернізації системи освіти дорослих в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудова активність людей похилого віку є обмеженою за рядом об'єктивних причин, таких як старіння та зниження працездатності, але дуже важливим негативним фактором, що зупиняє трудову діяльність таких груп населення є упереджене ставлення до таких працівників з боку працедавців. (7)

Значна частина дослідників вважає, що передумовою таких упереджених ставлень стали державні інститути пенсійного забезпечення, які створили стереотипи про достатність уваги до людей похилого віку з боку суспільства, про те, що ці групи населення не приносять економічної користі і є навантаженням для держави. Такі стереотипи, нав'язані суспільством, не є об'єктивними, адже значна частина людей похилого віку зберігає трудовий потенціал, працелюбство та трудову компетентність навіть в старшому віці. Дослідження зазначають, що активні працівники літнього віку здатні виконувати ті ж самі об'єми роботи більш якісно, ніж молодь, яка веде сидячий спосіб життя.

Працівники похилого віку можуть знаходити нові способи компенсування своїх фізіологічних недоліків і працювати так само ефективно, як і молодь. (6)

В свою чергу, дослідження американських соціологів свідчать, що швидкість рошумових реакцій працівників літнього віку сповільнена у порівнянні з молоддю, але значно перевищують у таких показниках, як ретельність, точність, а головне, обґрунтованість висновків. (2)

Можливо дехто вважає, що розширення та продовження трудової активності людей похилого віку у якійсь мірі звужить можливості працевлаштування для молоді, але, як свідчать численні соціологічні дослідження, економіка може отримувати додатковий ресурс у вигляді використання досвіду літніх працівників для професійної підготовки молоді.

В нашому дослідженні ми не можемо не сказати, що продовження трудової активності людей похилого віку несе в собі як негативний, так і позитивний аспекти. В багатьох випадках трудова зайнятість людей старшого віку є вимушеною, зумовленою низьким рівнем соціальної та економічної складової, але в позитивному аспекті продовження трудової діяльності людей похилого віку несе в собі нові можливості і для самої суспільної групи, і для економіки держави загалом. Значною мірою бажання продовжувати трудову діяльність залежить від ринку праці і стану трудових ресурсів в державі, які зумовлені демографічною структурою в країні.

Якщо взяти до уваги демографічну ситуацію в Україні, створення належних умов праці, державна підтримка в освіті для населення похилого віку може значно вплинути на ринок праці, а саме розвантажити ресурси працездатного віку. В свою чергу, трудова активність людей старшого віку дасть можливість для отримання додаткових фінансових ресурсів, що стане передумовою поліпшення психологічного стану таких груп населення.

В середині 1990-х років індустріалізовані країни переживали період економічного росту, що, в свою чергу, призвело до росту зайнятості працівників похилого віку. Одним з головних чинників економічного зростання було названо модернізацію освіти та ринку праці. (8)

Економічні та суспільні зміни, що відбулися в цей час, показали, що одним із пріоритетів державної політики в освіті має стати саме підтримка освіти впродовж життя. З'являються перші університети «третього віку», які позитивно сприймаються європейським суспільством.

Визначальним фактором розширення та продовження активної трудової діяльності працівниками похилого віку України є низький рівень освіти. Недостатній рівень освіти, відсутність досвіду роботи з інноваційними технологіями веде до зменшення трудових можливостей літніх людей, знижує їх конкурентоспроможність на ринку праці. (4) Досвід зарубіжних країн показує, що високий рівень освіти забезпечує не тільки високі доходи протягом життя, а й зменшує загрози людини стати безробітною, особливо у літньому віці. (3)

Університети третього віку, які дають можливість населенню похилого віку розвиватися, набувати нових знань та навичок, або ж і зовсім змінити професію наразі працюють тільки у великих містах України, таких як Київ, Львів, Дніпро.

Освітні послуги для літніх людей можуть надавати також і не офіційні установи, такі як дискусійні клуби, комп'ютерні та реабілітаційні центри, творчі майстерні, лекторії, курси перепідготовки для людей похилого віку. Але, на жаль, на ринку праці такі свідоцтва та сертифікати не несуть будь-якої цінності, що погіршує психологічний стан цієї групи суспільства.

Основні проблемні аспекти освіти дорослих в Україні, на нашу думку, наступні: часткова відсутність нормативно-правового регулювання; відсутність діалогу між закладами освіти, які надають

послуги похилим людям з ринком праці (оцінка якості підготовки у закладах освіти не відповідає очікуваним якостям підготовки роботодавців) (5); невизнання системи освіти дорослих, яка була б сертифікованою або акредитованою, акумульованою з попереднім досвідом; відсутність в структурі Міністерства освіти та науки України підрозділів, які б координували розвиток та управляли освітою дорослих.

Висновки та рекомендації. На нашу думку, освіту дорослих в Україні треба розвивати цілісно та поетапно, користуючись досвідом успішної реалізації подібних реформ зарубіжних країн, в яких очевидна економічна та суспільна значимість розширення трудової активності людей похилого віку.

Розвинуті країни світу системно реформують ринок праці, виходячи з важливості та необхідності підтримки літніх працівників, з урахуванням їх трудового потенціалу. Політика держави в регулюванні розширення трудової активності та освіти дорослих має усунути всі фактори дестимулювання літніх людей до продовження освіти або трудової діяльності. Досягти високих економічних та загальносуспільних результатів допоможе боротьба з дискримінацією за віком, поліпшення умов праці з погляду на фізіологічні процеси старіння, пропаганда позитивного образу працівника похилого віку, зміна оподаткування для літніх працівників, і особливо важливим напрямом є запровадження та повне нормативно-правове врегулювання освіти дорослих.

Україна знаходиться в пошуку пенсійної реформи, яка могла б стати доцільною з економічної та суспільної точки зору. Очевидно, що проста пролонгація терміну трудової діяльності або зменшення державної підтримки не принесе очікуваних результатів. Ми наголошуємо, що Європа має позитивний досвід розширення трудової активності старших громадян, і українська політика має обрати правильний вектор розвитку - використовувати трудовий потенціал літніх людей, в першу чергу, для надання можливості цій групі населення самореалізуватися, приймати участь в культурному та суспільному житті громади, отримувати безперервну освіту та знаходити нові можливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції подальшого проведення пенсійної реформи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 жовт. 2009 р. №1224-р.
2. Григорьева И. А. Приоритеты социальной политики: пожилые люди / И. А. Григорьева // Журн. исслед. соц. политики. - 2005. - Т. 3. - № 3. С. 131-145
3. Лавриненко Л. М. Інтелектуальна складова інноваційного зростання / Л. М. Лавриненко // Наукові дослідження розвитку світової економіки: пропозиції, теорії : зб. наук. Праць з актуальних проблем економічних наук : у 2-х ч. Ч. 1. - Херсон : Гельветика, 2015. - Ч. 1. - С. 159-165
4. Лавриненко Л. М. Інноваційний розвиток трудового потенціалу в сучасних умовах / Л. М. Лавриненко // Сталий розвиток економіки. - 2014. - № 1 (23). - С. 18-25
5. Ринок праці та освіта: зб. наук. ст. / За наук. ред. І. Л. Петрової. - К. : Таксон, 2007. - 200 с.
6. Роик В. Вопросы адаптации пожилых к трудовой деятельности и их социальная интеграция / В. Роик // Человек и труд. - 2009. - № 9. - С. 15-18
7. Смирнова Т. В. Пожилые люди: стереотипный образ и социальная дистанция / Т. В. Смирнова // Социол. исслед. - 2008. - № 8. - С. 49-55
8. Старовойт О. В. «Економіка знань» як сфера функціонування інтелекту / О. В. Старовойт // Вища освіта України. - 2009. № 4. - С. 71-75

Бороденко Ольга Сергіївна. Освіта впродовж життя і ринок праці

В статті аргументується важливість запровадження навчання впродовж життя з точки зору економіки держави та суспільства загалом. Визначено тенденції розвитку демографічної ситуації у світі та в Україні зокрема. Охарактеризовано основні характеристики трудової та освітньої діяльності людей похилого віку, зазначено сильні та слабкі сторони літніх працівників. Конкретизовано шляхи запровадження навчання впродовж життя в Україні, окреслений алгоритм, за яким треба реформувати та оптимізувати стан освіти для літніх людей, окреслено стан університетів третього віку сьогодні та розглянуто перспективу їх розширення та розвитку. Визначено позитивні та негативні наслідки розширення та продовження активної трудової діяльності людей похилого віку, зазначено основні напрямки розвитку освіти впродовж життя в Україні.

Ключові слова: освіта впродовж життя, університети третього віку, розширення трудової діяльності, працівники похилого віку.

Borodenko O. Lifelong learning and the labor market

The article discusses the foreign experience of expanding the labor activity of elderly people. The demographic situation in the world and in Ukraine is characterized, the percentage of elderly people in comparison with young people is shown. The world experience of universities of the third age is studied, the organization of education for adults is considered, the main aspects and directions of training are highlighted.

The state of education for elderly people in Ukraine has been updated, ways of reforming and developing third-age universities have been outlined. An algorithm for the development of education for elderly people in Ukraine is derived, the starting steps for reform in this industry are indicated.

Key words: *education of the elderly, active labor activity of adults, expansion of employment opportunities for the elderly, demographic situation.*

УДК 378

БУЛДА А.А.,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРІВ ПРАВА В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Професійно-педагогічна підготовка магістрів права в педагогічному університеті має на меті ґрунтовне оволодіння магістрами знаннями в галузі теорії і практики педагогіки і психології вищої школи формування компетентностей педагогічної діяльності виконання професійних функцій викладача вищої школи, проведення науково - дослідницької роботи і керівництво студентської наукової діяльності в сфері організації і проведення навчально-виховного процесу в університеті. Ключові компетентності це: - політичні та соціальні компетенції, в тому числі здатність приймати на себе відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у підтримці та покращенні демократичних інститутів; - компетенції, пов'язані із життям у багатокультурному суспільстві, в тому числі спроможність протидіяти проявам расизму та ксенофобії, повага та здатність жити з людьми інших культур, мов та релігій; компетенції, що відносяться до володіння усною та писемною комунікацією, володіння іноземними мовами; - компетенції, пов'язані із поширенням інформатизації суспільства, в тому числі комп'ютерна грамотність та здатність до критичного сприйняття інформації, що поширюється ЗМІ, рекламою; - здатність навчатися протягом життя в контексті професійної й соціальної життєдіяльності. Однією з головних тенденцій у розвитку сучасної педагогічної науки є переорієнтація на особистість. У ХХІ столітті в процесі диференціації та інтеграції науки виникають нові, ще складніші деонтологічні проблеми. Зокрема, увійшли до практичного поля дослідницького пошуку й різні аспекти аналізу правової реальності. У дослідженнях деонтології виникає розуміння проблеми належного і статусу дозволів в контексті поняття правової культури. Деонтологія стає одним з напрямків виховання, який тісно пов'язаний із етикою та правовою культурою, що сприяє їх цілями та практичній реалізації.

У зв'язку з викладеним, постає абсолютно очевидна необхідність створення рамок педагогіки нового цілком самостійного наукового напрямку - деонтологічної педагогіки. Деонтологічна педагогіка має свій об'єкт у вигляді контингенту осіб та груп осіб, які володіють у зв'язку зі своєю компетенцією владними перевагами Щодо інших осіб. Вона має також власний предмет дослідження, яким є теоретико-методологічні та практичні засади деонтологічного виховання контингенту згаданих вище осіб. Деонтологічна педагогіка вже має специфічні методи аналізу і синтезу реалій педагогічного процесу, в тому числі такі, що засновані на постнекласичній онтології й синергетиці і спрямовані на формування особистості, духовні та ділові якості якої відповідають вимогам сучасності. З етикою деонтологічну педагогіку зближує те, що її об'єктом є особистість в усіх своїх моральних проявах, але відрізняє те, що її предметом є процес і методи виховання. З галузевими та професійною (як частиною галузевої) деонтологічну педагогіку зближує те, що всі вони вивчають закономірності спеціальної підготовки людей до певних видів діяльності. Але деонтологічна педагогіка зосереджує увагу на одній, цілком певній та надзвичайно важливій стороні людської діяльності - дотриманні морального обов'язку і належної професійної поведінки. Метою юридичної педагогіки є виховання юристів в дусі суворого дотримання права, соціальної справедливості та дотримання морального обов'язку.

Навчальним планом даної спеціальності передбачено вивчення курсу «Педагогіка та психології вищої школи» в обсязі 90 годинних (три кредити ECTS). Аналіз навчальної і робочої програми з даного курсу засвідчує, що основними завданнями даного курсу є: забезпечення розуміння студентами – магістрантами цілісного процесу становлення і розвитку системи вищої освіти в Україні, педагогічних та психологічних закономірностей і особливостей сучасного освітнього простору. Вивчаючи курс, студенти повинні зрозуміти сутність сучасних тенденцій розвитку вищої школи в контексті створення європейського регіону вищої освіти, її інтернаціоналізації. Засвоюючи змістові модулі магістри права